

De grenzen van het ambtsgeheim

Kerkelijke handreiking voor ambtsdragers

*Deze brochure is samengesteld door het deputaatschap Kerkrecht,
juli 2020.*

De grenzen van het ambtsgeheim

Aan ambtsdragers worden in pastorale contacten met gemeenteleden, ook persoonlijke en daarmee vertrouwelijke zaken meegedeeld. Op grond van de vertrouwensrelatie behoren zij deze geheim te houden. Wat houdt dit ambtsgeheim precies in? Geldt dit alleen voor de relatie tussen gemeenteleden en ambtsdragers? Heeft dit alleen betrekking op vertrouwelijke zaken die hen zijn meegedeeld? Of geldt dit voor alle onderwerpen die ambtsdragers onder ogen krijgen, bijvoorbeeld tijdens een kerkenraadsvergadering of classisvergadering.

De afgrenzing van het ambtsgeheim is belangrijk, ook voor de vraag of, met wie en wanneer de ambtsdrager deze vertrouwelijke informatie mag delen. Dat dit niet met andere gemeenteleden mag, ligt voor de hand. Maar geldt dit ook de echtgenote, een mede-ambtsbroeder binnen de kerkenraad of een ambtsbroeder uit een andere kerkenraad?

afgrenzing

Over het ambtsgeheim is al eerder gepubliceerd. Voorbeelden zijn ds. W. Silfhout in zijn boek 'Gereformeerd kerkrecht in kort bestek', pag. 75-79 en het rapport van het Deputaatschap Kerkrecht d.d. 7 januari 2008, gericht aan de Generale Synode. Voor wat betreft het ambtsgeheim in relatie tot het verschoningsrecht heeft de Generale Synode van 31 januari 2008 een handreiking vastgesteld.

publicaties

De Generale Synode sprak op 30 september 1959 uit dat de zwijgplicht door ambtsdragers in acht genomen dient te worden en dat "als zulks niet geschiedt, daartegen kerkrechtelijk dient te worden opgetreden" (Acta 24 en 25 juni en 30 september 1959).

In het hiernavolgende zal worden ingegaan op:

1. inleidende opmerkingen;
2. de Bijbelse grondslag voor het ambtsgeheim;
3. welke informatie valt er onder het ambtsgeheim;
4. de grenzen van het ambtsgeheim;
5. het ambtsgeheim en de bescherming van persoonsgegevens (AVG).

1. Inleidende opmerkingen

1.1 Het ambtsgeheim houdt direct verband met de vertrouwensrelatie die het gemeentelid met de ambtsdrager heeft. Zo hebben ook artsen, notarissen of advocaten jegens hun patiënt of cliënt geheimhoudingsplicht. Iemand met een geheimhoudingsverplichting mag daar ook een beroep op doen als hij gehoord wordt als getuige. Dit wordt het verschoningsrecht genoemd (daarover meer in par. 4).

1.2 Het ambtsgeheim is ook belangrijk voor het vertrouwen in een pastorale relatie. Het gemeentelid moet erop kunnen vertrouwen dat de gedeelde informatie vertrouwelijk wordt behandeld. Alleen dan zal het gemeentelid zijn of haar hart open willen stellen voor de ambtsdrager.

*belang van
vertrouwen*

1.3 Een gezaghebbend handboek in de gereformeerde kring over het ambtsgeheim is 'Het ambtsgeheim van de zielzorger' (1961) van dr. Ph.J. Huijser: Daarin staat op pagina 55 een definitie van het ambtsgeheim: *'Het ambtsgeheim van de zielzorger is de verplichting, die op hem rust om geheim te houden datgene, wat hem op grond van zijn ambtelijke vertrouwenspositie als geheim is geopenbaard, in het bijzonder als dit geopenbaarde geheim bepaalde gewetenszaken tot inhoud heeft'*.

definitie

1.4 Het ambtsgeheim geldt dus voor de ambtelijke zielzorger. Het gaat om vertrouwelijke informatie die met hem *als ambtsdrager* is gedeeld, bijvoorbeeld tijdens een pastoraal gesprek, een huisbezoek etc. De zwijgplicht of het ambtsgeheim vloeit dus voort uit het ambt zelf.

verband zwijgplicht en ambt

Voor, bijvoorbeeld, een (hulp-)koster geldt geen ambtsgeheim. Het is wel aan te bevelen in de aanstellingsbrief of arbeidsovereenkomst een geheimhoudingsbeding op te nemen. Het is een goede zaak een beginnend ambtsdrager te wijzen op de reikwijdte van de zwijgplicht die het ambt op hem legt. Een voorzitter van een kerkelijke vergadering zou daar ook op bepaalde momenten op kunnen wijzen.

ambtsgeheim en de koster

Helaas wijst de praktijk uit dat ook voor hen die al langer in het ambt dienen de zwijgplicht geen gegeven is. Loslippigheid schendt het vertrouwen in het ambt, belemmert het pastorale contact en kan in censuur- of appenzaken grote schade aanrichten. Kortom: het schenden van het ambtsgeheim tast gezag en het functioneren van de ambten aan. Niet voor niets heeft de Generale Synode 1959 zich hierover zo duidelijk uitgesproken.

het kwaad van loslippigheid

1.5 Een predikant en ouderling zijn zielzorger. Een diaken ook? In elk geval zeker wanneer de diaken als hulpouderling fungeert, bijvoorbeeld tijdens een huisbezoek. Dit geldt ook voor vertrouwelijke informatie die de diaken verkrijgt vanuit de kerkenraad. Het bevestigingsformulier van de diaken geeft immers aan dat zij niet alleen met *“de uiterlijke gift maar ook met troostelijke redenen uit het woord Gods hulp bewijzen”*.

diakenen en vertrouwelijke informatie

Wanneer een diaken tijdens een diaconaal bezoek vertrouwelijke (financiële) informatie van een gemeentelid krijgt, dient hij deze geheim te houden.

Deze informatie is hem immers vertrouwelijk medegedeeld *als ambtsdrager*. De diaken kan dit in overleg met de betrokkene met de diaconie delen. Ditzelfde geldt voor de ouderlingen met betrekking tot het delen van informatie in de smalle raad.

Het woord “zielszorger” in de definitie van dr. Huijser kunnen we daarom vervangen door het woord: “ambtsdrager”, zodat de definitie van het ambtsgeheim luidt: *‘Het ambtsgeheim van de ambtsdrager is de verplichting, die op hem rust om geheim te houden datgene, wat hem op grond van zijn ambtelijke vertrouwenspositie als geheim is geopenbaard, in het bijzonder als dit geopenbaarde geheim bepaalde gewetenszaken tot inhoud heeft’*.

2. De Bijbelse grondslag voor het ambtsgeheim

2.1 Als Bijbelse grondslag voor het ambtsgeheim geldt:

- Mattheus 7:12: *Alle dingen dan, die jij wilt, dat u de mensen zouden doen, doet jij hun ook alzo; want dat is de Wet en de Profeten.*
- Lukas 6:31: *En gelijk jij wilt, dat u de mensen doen zullen, doet jij hun ook desgelijks.*

Op grond hiervan zegt de Heidelbergse Catechismus in antwoord 111 dat ik met mijn naaste *‘alzo handele, als ik wilde, dat men met mij handelde’*. Deze woorden zijn de zogeheten “gouden regel van wederkerigheid”. In Johannes 4 lezen we dat de Heere Jezus niets over de inhoud van Zijn gesprek met de Samaritaanse vrouw vertelt aan Zijn discipelen. In Lukas 7 vergeeft de Zaligmaker een vrouw “haar zonden, die vele waren”. Welke zonden vertelt Hij er niet bij. Ook over de inhoud van het gesprek van de opgestane Levensvorst met Petrus (Luk. 24:34) wordt niets in de Schrift vermeld.

*gouden regel van
wederkerigheid*

In de kerken van de reformatie geldt de regel dat verborgen zonden in het verborgen beleden behoren te worden en openbare zonden in het openbaar. Dit laatste gebeurt in de gemeente, of voor de kerkenraad met mededeling aan de gemeente. Volgens Calvijn zien de hiervoor genoemde teksten en de sleutelmacht op de prediking des Woords en het ambtelijk gesprek (huisbezoek).

3. Welke informatie valt er onder het ambtsgeheim?

3.1 Onder het ambtsgeheim vallen niet alleen geestelijke zaken of een gewetensnood die aan de ambtsdrager is meegedeeld. Het betreft ook persoonlijke of maatschappelijke problemen die in een vertrouwelijk gesprek aan de ambtsdrager worden meegedeeld. Dr. Huijser noemt enkele groepen van zaken waarop het ambtsgeheim van toepassing is (pag. 45 e.v.).

a. de nadrukkelijke wens tot geheimhouding van degene die de vertrouwelijke informatie geeft; de ambtsdrager kan redelijkerwijs aannemen dat het betrokken gemeentelid informatie als vertrouwelijk en geheim beschouwt, ook al is dat niet uitdrukkelijk gezegd.

b. alles wat de ambtsdrager uit het oogpunt van wijsheid en voorzichtigheid moet verzwijgen, omdat de ambtelijke verhouding tot het gemeentelid hierom vraagt. De mening van het gemeentelid is daarbij doorslaggevend.

3.2 Samengevat betreft het ambtsgeheim niet alleen geestelijke of pastorale zaken , maar ook financiële informatie, sociale verhoudingen, huwelijksverhoudingen, huwelijksgeschillen of zakelijke geschillen binnen familie of met een werkgever.

Om deze reden heeft het ambtsgeheim ook betrekking op het diaconale bezoek of gesprek.

- 3.3 Het ambtsgeheim heeft volgens dr. Huijser ook betrekking op de levenswandel van het gemeentelid. Dit kunnen zaken zijn waarvan de ambtsdrager moet kunnen begrijpen dat het gemeentelid niet wil dat dit bekend wordt bij iemand anders. *ambtsgeheim en levenswandel*
- 3.4 In het bijzonder heeft de geheimhoudingsplicht betrekking op verborgen zonden waarvan in een pastoraal gesprek schuld wordt beleden. Dat dit een verborgen zonde betreft moet dan vaststaan. Dit laatste aspect raakt de kern van de zielszorg waar de ambtsdrager. Hij heeft de taak heeft om een Bijbelse boodschap van zonde en genade te brengen, met verwijzing naar het woord dat wie zijn overtredingen bekent en laat, barmhartigheid zal verkrijgen (Spreuken 28:13). *belijden van schuld*
- 3.5 Onder het ambtsgeheim valt ook de informatie die de ambtsdrager verkrijgt als lid van de kerkenraad, of als afgevaardigde of toehoorder tijdens een meerdere vergadering (classis of synode), tenzij de vergadering anders beslist. Het betreft immers het onderlinge broederlijke overleg als ambtsdragers. *ambtsgeheim en meerdere vergaderingen*
- Het is belangrijk dat in een kerkenraad ook wordt afgesproken wie genomen besluiten meedeelt en met welke verwoording. In veel gevallen zal dit de scriba zijn, of de predikant in een afkondiging of mededeling op een ledenvergadering. *woordvoerder*
- De andere ambtsdragers dienen dan te zwijgen over wat is besproken en over stemverhoudingen. Dit raakt rechtstreeks de al genoemde uitspraak van de Generale Synode 1959, dat een ambtsdrager het ambtsgeheim dient te respecteren.

3.6 Het zwijgen over vertrouwelijke informatie is niet beperkt tot de momenten dat de ambtsdrager ambtelijk werk doet. Ambtsdrager is iemand altijd; ook tijdens zijn dagelijks werk of in zijn vrije tijd. Als een ambtsdrager in die situatie een gemeentelid spreekt valt vertrouwelijke informatie ook onder het ambtsgeheim. Hij moet redelijkerwijs oordelen dat hij deze informatie moet verzwijgen.

Altijd ambtsdrager

3.7 De zwijgplicht eindigt niet met het neerleggen van het ambt. Het is een goede regel als een vertrekkend ambtsdrager alle schriftelijke stukken die hij als ambtsdrager heeft ontvangen inlevert bij de scribe en verklaart geen (digitale) kopieën behouden te hebben. Hetzelfde geldt voor persoonlijke aantekeningen en verder alle informatie die redelijkerwijs als vertrouwelijk moet worden beschouwd.

neerleggen van het ambt

4. Wat zijn de grenzen van het ambtsgeheim?

4.1 De Rooms-Katholieke Kerk verbindt het ambtsgeheim aan de biecht, op grond van Mattheus 18:18, Johannes 20:23, en de “sleutelmacht” om de zonden te vergeven, op grond van Mattheus 16:19. Sinds het concilie van Trente (1545-1563) geldt de biecht als een sacrament in de Rooms-Katholieke Kerk.

Roomse biecht

In de Rooms-Katholieke Kerk heeft het ambtsgeheim een absoluut karakter. Dat wat tijdens de biecht is verklaard, mag een priester nooit openbaar maken; zelfs niet als er mensenlevens op het spel staan.

absoluut karakter

Zelfs de paus kan een priester niet ontslaan van zijn ambtsgeheim, het zogenaamde biechtzegel. Dit kan alleen de biechteling zelf.

4.2 Anders dan in de Rooms-Katholieke Kerk is in het gereformeerde kerkrecht het ambtsgeheim niet absoluut. Als de ambtsdrager als getuige voor de rechter wordt opgeroepen, kan hij zich beroepen op zijn ambtsgeheim, het zogeheten verschoningsrecht. Hij is niet verplicht om geheime ambtelijke informatie te openbaren wanneer hij als getuige dan wel als deskundige in een gerechtelijke procedure wordt betrokken (art. 137 Wetboek van Strafrecht en art. 217 Wetboek van Strafvordering).

Verschoningsrecht

In de *Handreiking voor ambtsdragers met betrekking tot de ambtelijke zwijgplicht en in relatie tot het verschoningsrecht* (vastgesteld door de Generale Synode op 31 januari 2008), wordt evenwel een grens aangegeven. De ambtsdrager zal zich beroepen op het verschoningsrecht, tenzij het leven van een medemens op het spel staat of deze in groot gevaar verkeert en de informatie bovendien niet op andere wijze verkregen kan worden. In die gevallen kan de ambtsdrager de informatie ter kennis van het bevoegde gezag (politie/justitie) brengen. In dat geval zal de ambtsdrager het gemeentelid van wie de informatie is verkregen, daarvan op de hoogte stellen. Ook zal hij het gemeentelid adviseren om zelf aangifte te doen bij het bevoegde gezag. Wanneer het gemeentelid aangeeft dit niet te zullen doen, kan de ambtsdrager hem mededelen dat hij zich dan zelf geroepen voelt om aangifte te doen en aangeven dat hij in een voorkomend geval zich niet op het verschoningsrecht zal beroepen .

*grens van
verschoningsrecht*

*advies om zelf
aangifte te doen*

4.3 Een ambtsdrager kan ook kennis dragen van het voornemen tot het plegen van een feit waardoor het leven van een medemens op het spel staat of in groot gevaar verkeert. Dan zal hij allereerst proberen de betrokkene van dit voornemen af te brengen.

Wanneer dit zonder resultaat blijft, zal hij de betrokkene meedelen dat hij zich geroepen voelt hiervan aangifte te doen, en, wanneer hij als getuige zal worden opgeroepen zich niet beroepen zal op het verschoningsrecht.

- 4.4 Uiteraard zal de ambtsdrager ook van zijn ambtsgeheim ontslagen zijn wanneer het betrokken gemeentelid alsook de betreffende kerkenraad hem toestemming geeft deze informatie openbaar te maken (zie hiervoor onder 3.1.a.). Vanzelf blijft dan het negende gebod van Gods heilige wet bovenaan staan.

negende gebod

- 4.5 Mag een ambtsdrager vertrouwelijke informatie met andere ambtsdragers binnen zijn kerkenraad delen? Niet zonder meer. Het vertrouwelijke karakter van het pastorale gesprek brengt met zich mee dat niet alle informatie met de kerkenraad wordt gedeeld. Dit is alleen nodig als er mogelijk kerkrechtelijke maatregelen genomen dienen te worden. Voor het overige dient sober en terughoudend gerapporteerd te worden over de huisbezoeken of pastorale gesprekken. Bij de rapportage aan de kerkenraad gelden de richtlijnen uit paragraaf 3.1 a-c.

informatie delen met ambtsbroeders

Een uitzondering is als iemand op de groslijst staat voor het ambt. In dat geval kunnen overwegingen worden geuit naar aanleiding van het pastorale contact. Het is belangrijk dan niet onnodig in detail te treden.

groslijst voor ambt

- 4.6 Het is denkbaar dat de ambtsdrager, die kennis genomen heeft van vertrouwelijke informatie, een andere ambtsdrager om advies vraagt. Dit gebeurt bij voorkeur binnen zijn kerkenraad, bijvoorbeeld zijn predikant of wijkouderling en onder beding van de vertrouwelijkheid. Het verdient de voorkeur dit met toestemming van de betrokkene te doen.

advies vragen

- 4.7 De ambtsdrager dient ook tegen zijn echtgenote en gezinsleden te zwijgen over vertrouwelijke zaken. Mogelijk wordt het ambtsgeheim hier wel het meest op de proef gesteld. Niettemin geeft dr. Huijser aan dat in een voorkomend geval de ambtsdrager ook zijn echtgenote om advies kan vragen hoe in een bepaalde situatie te handelen (pag. 377). Hij rekent dit tot de uitzonderingen. *echtgenote en gezinsleden*
- 4.8 Het spreekt voor zich dat een predikant of ambtsdrager in een preek, een rouwdienst of op een ander huisbezoek geen vertrouwelijke zaken vertelt, die gezegd zijn in een huisbezoek, op een sterfbed of anderszins, behoudens vooraf gevraagde verkregen toestemming van betrokkene of familie van de overledene. *preek of rouwdienst*
- 4.9 In artikel 5 lid 3 van de Appelregeling is de vertrouwelijkheid van processtukken en beslissingen van de kerkelijke vergadering bepaald. Het geniet de voorkeur dat een kerkenraad of kerkelijke vergadering niet inhoudelijk reageert op de openbaar gemaakte feiten. Dit geldt ook als in een appelzaak door een appelland vertrouwelijke informatie of vertrouwelijke stukken openbaar gemaakt worden. *vertrouwelijkheid van processtukken*
- Soms ziet een kerkenraad zich genoodzaakt om juist wel te reageren op de openbaar gemaakte informatie. Ze mag apert onjuiste informatie weerspreken, in het bijzonder als deze personen of de kerkenraad beschadigt. Of deze noodzaak bestaat, dient door de kerkenraad of het moderamen van de kerkelijke vergadering zorgvuldig te worden afgewogen. Het weerspreken zal terughoudend en sober gebeuren en alleen betrekking hebben op de openbaar gemaakte feiten.

5. Het ambtsgeheim en de bescherming van persoonsgegevens (AVG)

5.1 In de brochure *Richtlijnen privacy kerkelijke gemeente*, opgesteld ten behoeve van de kerkenraden van de Gereformeerde Gemeenten, wordt ingegaan op de gevolgen voor de kerkelijke gemeenten van de invoering van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG) per 25 mei 2018. Het gaat daarbij om de rechtmatige verwerking en bescherming van persoonsgegevens. Op pagina 5 van deze richtlijn wordt een opsomming gegeven op welke persoonsgegevens de AVG doelt. Duidelijk is dat het ambtsgeheim op meer betrekking heeft dan alleen persoonsgegevens. Voor het onderwerp van het ambtsgeheim is van belang dat de kerk persoonsgegevens mag verwerken voor activiteiten die de kerk volgens de kerkorde uitoefent, zoals het verrichten van pastorale taken en het behandelen van geschillen (zie art. 6 lid 1b en 1f AVG). Deze doelen en grondslagen zijn gerechtvaardigd.

5.2 De AVG heeft evenwel invloed op de zwijgplicht van de ambtsdrager. Een gemeentelid heeft nu een wettelijke basis om bij de kerkenraad inzage te vragen over de verwerking van persoonsgegevens in bijvoorbeeld in notulen van een kerkenraad of meerdere vergadering. In richtlijn uit par. 5.1. (pag. 11), staat dat dit recht beperkt is tot die informatie, die betrekking heeft op de persoonsgegevens van de betrokkene. Het betreft dus niet persoonlijke afwegingen, opmerkingen, persoonsgegevens van derden of stemverhoudingen. Het verdient aanbeveling, zo geeft deze richtlijn aan, in de notulen zo min mogelijk persoonsgegevens op te nemen.

inzage vragen

sober zijn in notulen

5.3 De Uitvoeringswet AVG geeft aan dat persoonsgegevens van gemeenteleden binnen de kerkelijke gemeente gedeeld mogen worden. Volgens de Autoriteit Persoonsgegevens (AP) is het zonder toestemming toegestaan om intern informatie te delen onder de leden in de kerkbode bijvoorbeeld voor het meeleven met een ziek gemeentelid. Indien het delen van de gegevens uit het informatieboekje zou plaatsvinden via een afgeschermd inloggedeelte op de website, is de soort gegevens en de groep ontvangers hetzelfde. Hiervoor is geen toestemming vereist. Voor het delen van gegevens daarbuiten is toestemming van het betrokken gemeentelid vereist. Voor zover daarom kerkbode/nieuwsbrief/gemeentegids/informatieboekje ook aan externe personen wordt verstrekt, is wel toestemming nodig van de betrokkenen van wie persoonsgegevens in deze stukken zijn opgenomen.

intern informatie delen

5.4 Uitgangspunt voor appelprocedure is dat deze vertrouwelijk is, zodat derden geen informatie daarover kunnen ontvangen. Uitzondering daarop zijn eventuele getuigen, die hun eigen verklaring zullen inzien en ondertekenen.

5.5 In artikel 5 van de Appelregeling is bepaald welke stukken toegankelijk zijn voor een appellant. Dit geldt voor de beslissing met de motivering. De beraadslaging en besluitvorming in een appelprocedure en de afwegingen of stemverhoudingen zijn echter vertrouwelijk.

5.6 Het is mogelijk dat een kerkenraad een bepaald dossier heeft opgebouwd over een persoon die onder vermaning of kerkelijke censuur is gesteld.

dossieropbouw

Deze dossieropbouw is gerechtvaardigd uit oogpunt van een zorgvuldige kerkelijke procedure. Ook hiervoor gelden de basisafspraken: inzage van de persoonsgegevens is een recht vanuit de AVG, tenzij het gaat om persoonlijke aantekeningen of om informatie over derden.

- 5.7 Bij de toepassing van de tweede trap van de censuur wordt de naam van degene die onder censuur is gesteld afgelezen. Daarbij zal, evenals bij de afkondiging van een afgelegde schuldbelijdenis, de uitzending van de kerkdienst, via kerkteléfono, kerkradio of internet worden gestaakt, zodat deze afkondiging alleen de aanwezigen in de kerkdienst bereikt. De grond voor deze mededeling is gelegen in art. 77 van de Dordtse Kerkorde. De Dordtse Kerkorde, alsook de Appelregeling behoort tot het statuut van de Gereformeerde Gemeenten. De betrokkene heeft bij het afleggen van openbare belijdenis des geloofs (zie de vierde belijdenisvraag) zich nadrukkelijk verbonden en onderworpen aan de kerkelijke vermaning. Grondslag (gerechtvaardigd belang) en doel in de zin van de AVG zijn hierdoor voor dit aflezen aanwezig.

tweede trap van de censuur

- 5.8 Het ambtsgeheim is door het inzagerecht van de AVG niet aangetast. Wel moet rekening worden gehouden met het inzagerecht. Dit geldt ook situaties buiten een kerkrechtelijke procedure.

inzagerecht

